

Краљичин дан

Цетиње, 21. априла

Сјутра се у нашој отаџбини прославља рођендан Њенога Величанства Краљице Милене.

Дубока љубав, којом је Црна Гора наградила своју узвишену Краљицу због њених ријетких врлина, долази о сјутрашњем Краљичином дану до јавна израза.

Наш народ је кроз дуги низ година у Њеноме Величанству навикао гледати узорну владарку и прву Црногорку. Он је одавно свјесан њене анђeosке улоге на пријестолу поред њена Господара и супруга. Њему су добро познати сви трудови, које је у току педесет година за добро домовине дијелила са љубљеним нашим владомцем. Таласи искушења и вртлози живота, кроз који пролази сваки народ, свака држава, долазили су и до срца Њенога Величанства, пошто је пријесто због своје висине од њихових немилосрдних удара најмање поштеђен. И наша племенита Краљица јуначки их је подносила, дајући својим понашањем примјер издржљивости и мирнога трпљења свакој жени из овога народа, у којем су жене од давнина не мањи сатрудници од мужева на раду за опште добро домовине.

Назив Народна Мајка био је једини, али уједно и најљепши израз награде, којом је наш народ био у стању одликовати у особи Краљице и јединствену српску владарку, и ријетку супругу, и срећну и брижљиву мајку, и хришћанску утјешитељку невољних и сиромашних, и дичну Црногорку, која је, као и све њене поданице, душом и срцем у свакој, па и најмучнијој прилици била вјерна овој јуначкој земљи и њеним идеалима.

За нашу Народну Мајку сјутра се широм Црне Горе приносе Творцу топле молитве, да је још дуго поживи у здрављу и задовољству.

Има ли у овој земљи и најзабаченијег закутка, у којем се неће наћи множина благодарних, који ће о сјутрашњем дану прошанутати искрену и топлу молитву за срећу Њену и свијех Њених! Колико је невољних утјестила, колико забринутих успокојила, колико паду и злу преданих подигла и спасла својом милостивом ријечју, својом њежном молитвом!

Бог је испунио народне молитве и наградио је нашу Краљицу срећом, којом би се могле подићи многе владарке и безбројне мајке. Наградио ју је славом, гласом и успјесима државе њена супруга и Господара; наградио ју је у разгранатој породици благословом и срећом, какве мало гдје има.

Нека би је Свевисњи наградио још и дугим животом на добро Црне Горе и на задовољство Краљевскога Дома!

Цетиње, 21. априла

Теразиски Пјемонтези опет подгријавају противу Црне Горе старе клевете. У тренутку лијених братских манифестација српско-хришћанског јединства, среће, мира и слоге, они ће рачунати са чињеницом, коју не могу срушити ни клеветом, ни митингом, ни плаћеним листовима, ни агитацијама,

ЊЕНО ВЕЛИЧАНСТВО КРАЉИЦА МИЛЕНА

ске омладине обасуше ову српску земљу кроз своје новинарске органе разним погрдама и измишљотинама. Као да се до уједињења може доћи фразама и декламацијама, митинзима и банкетима! И као да се то уједињење може остварити *без и противу* Црне Горе, која је за српску и балканску слободу пролила највише крви! Хоће уједињење, а руше основе једне српске државе, чијих 60.000 здравих, свјесних и добро спремних бораца вазда стоје на расположењу мисли народнога јединства! Гдје је логика у таквој пјемонтешкој политици? Је ли мудра њихова паклена радња противу службених представника ове земље, управо са гледишта српскога јединства? До тога се јединства неће никада доћи нападом на владарца Црне Горе. Само са њим оно се може остварити. *Без њега и његова дома никад!* То нека знају једном за вазда теразиски полуслужбени новинарски канибали Црне Горе. Ако имају политичке увиђавности и ако им је оди-

ста стало до српског јединства, среће, мира и слоге, они ће рачунати са чињеницом, коју не могу срушити ни клеветом, ни митингом, ни плаћеним листовима, ни агитацијама,

цама. Не могу се никакве замјерке чинити онима, који се бране.

Два српска листа у сусједној монархији кољу се као крвници. Њихови представници мрзе се како само Србни Србина умје мрзити у политичкој борби. Један је загребачки „Србобран“, други је новосадска „Застава“. Ако један од њих нешто заступа, ма то било из области општих народних интереса, други је одмах, за инат, из мржње и пакости, противан. Што год један напише, било то мудро и родољубиво, други огласи за лудо и издајничко. И у томе раде по рецепту политичког васпитања наше новије генерације, која је створила кобно правило: да је личнога такмаца и начелнога противника слободно оклеветати, на чак и убити. Док се тако разлиазе готово у свем, што се односи на лична, партијска и општа српска питања, сложили су се само у брљању, сумњичењу и клеветању — српске Црне Горе!

Какав је то јачи, крупни интерес, који је бар у томе могао сложити та два листа, чијим се представницима ни чорбе не би у истоме лонцу помијешале?

Што их је то везало у сложено напајање Црне Горе, кад ни у чем другом нијесу сложни?

Не откривају ли тијем и нехотично једно исто средиште, које их *златним* конопом држи у несрпској борби противу угледа ове српске државе?

Што год гдје неповољно чује о Црној Гори, „Србобран“ то жељно дохвати и растегне, а „Застава“ преради и увелича својим измишљотинама. Кад се нас тиче, тад су им поуздани и туђински извори и непроверени извјештаји.

Од једног убиства *из освете*, које се ту скоро догодило у Бару, а које искрено жалимо као свако кажњиво дјело, „Србобран“ је испрео читаву аферу на штету угледа Црне Горе. Од једног обичног убиства, каквих има посвуда, он је начинио читав политички „догађај“. И да би му прича изгледала страшнија, убијенога је представио као „мученика за слободу“, а убицу као агента највише власти у земљи. И тако ради „Србобран“, свјесно клеветајући Црну Гору, српску државу. Па кад је толико правичан, што се мало не обрати својим теразиским протекторима због убиства браће Новаковића у биоградској полицији! То је убиство доказано на суду и у Скупштини, па се убице слободно шетају. Или што се мало не позабави са враћским подрумима, са крагујевачком и нишском афером и другим сличним дјелима „слободомља“, каквих је пуно на души и савјести „Србобранових“ протектора? Пошто већ

ни — бомбама. Преко те чињенице, која је високо уздигла српско име пред високим културним свијетом, они никад неће моћи претрчати у *озбиљном* општем српском раду. Мудри политичари рачунају са дањим чињеницама, и кад знају, да би их било лудо и безуспјешно рушити, они их стављају у службу своје велике мисли, ако таквом располажу.

Наш Краљ је кроз све вријеме своје дуге владавине био први и највјернији слуга велике мисли нашега племена. Некад се тој мисли може служити гестом, који изазива плесак са галерија, а много пута јој је потребнији тихи, озбиљни и трезвјени рад иза позорнице, без парадних ријечи. Није ни мудро, ни родољубиво сумњичити једног опробаног великана зато, што са својим плановима, због коначнога успјеха, не трчи за признањем садашњости. Ко хоће да ради сложено, овдје ће наћи и добру вољу, и братску руку. Али та се рука не може пружити клеветницима и уби-

налази за мудро да као српски лист из неослобођенога Српства само ружним бојама помоћу лажи и клевета прта стање у једној српској држави, зашто није толико правичан да истом мјером мјери *доказане* неповољне чињенице из живота друге српске државе? Ми међутијем налазимо, да би према једној и другој требао да буде подједнако обазрив, сусретљив, пажљив и особито правичан.

О „Застави“ не вриједи ни говорити. Њен шеф-убица створио је у новијем српском друштву читаву школу убилачких појмова. Од њега се не може ни тражити правичност према Црној Гори, од њега, који је без суда на своју руку лишио живота једнога угледног Србина.

Тазе сензацију на штету Црне Горе пустио је у оптицај кроз Теразије један познати биоградски лист управо онога дана, кад су браћа Хрвати манифестовали слогу и јединство са Србима.

Знамо и зашто је тако поступио. Омладина, идеална хрватска омладина, која је била раздрагана братским дочеком вазда гостољубивога Биограда, требала је да буде у исто вријеме раздражена и задобијена противу Црне Горе. У тренуцима одушевљења не разбира се много за разлоге. Живи се под првим утисцима. А лукави пашићевски аранжери спремили су те утиске и кроз листове су у ту загрљену омладину бацили неколико крупних лажи противу Црне Горе. Наметнут је омладинцима закључак, који им од стица нијесу смјели гласно казати. Рекоше им: ето овако је код нас, а онако је, како сад прочитасте, у Црној Гори.

У Црној Гори кољу живе људе. У Црној Гори стријељају без суда и пресуде.

У Црној Гори покрадоше народну имовину.

У Црној Гори продадоше Ловћен Аустрији.

У Црној Гори... та куд ћете више!

И док се тако зборило омладини, дотле је иста кроз Теразије пролазила поред Пашићеве палате, коју

је овај, заједно са милионима у готову, стекао од своје чиновничке плате, а све у славу „народних слобода“ и Србијине боље и љепше будућности!!

Ко би им угоднио! Криво им је, што се приликом скорошњег официјерскога скупа у Подгорици манифестовала наша захвалност Русији за сва њена доброчинства Црној Гори. Испијавају војску и њене представнике и желе да подцијене значај и важност руске братске и великодушне помоћи оружаном снази словенске предстраже на овијем странама. Док тијем сами признају, да Црна Гора вјерно и истрајно ходи путем своје традиционалне оданости Русији, дотле с друге стране упадају у недошљедност, клеветајући да је тобоже наша држава запливала у несловенске воде, јер је закључила најновији зајам у Бечу! Како се то слаже? Осуђују је због вјерности Русији; осуђују је због закљученога зајма у Бечу. Што год урадила, није добро; на коју год се страну ради својег привредног напретка окренула, не ваља. Какве везе има зајам са одређивањем правца у држању једне независне краљевине? Зар Србија води француску политику зато, што је у Француској презадужена? Тај исти зајам, који је Црна Гора добила код бечких банака, закључила би и на свакој другој страни, да се пристало на онако повољне услове. Све то они знају, али интерес им је, да сумњиче и клеветају нашу земљу и због једне обичне ситнице, која са нацим вјековним правцем и држањем нема никакве везе. Па кад им је већ толико криво што смо, по веома повољним условима, а у овој уопште тешкој новчаној ситуацији у цијелој Европи, нашли зајам за своје највеће државне потребе у Бечу, за што нам наша богата браћа тезазиска не прискоче у помоћ? Колико би нам било и лакше и милије, да и под мало тежим условима њима дугујемо суму новог зајма, него ли бечким банкама! Они неће да нам помогну, а до неба поцикују од

гњева, кад успијевамо и код леде-нога туђина наћи помоћ! Раде ли тако браћа? Не показују ли тијем, да би се радовали нашој пропасти?

Ту радост неће дочекати. Ваљда ће и њих некад умудрити српски Бог, да отворе очи и виде, куд и њих и нас води такви њихов демонски рад, такво њихово небратско држање.

Стално нас изазивају на оваква обавјештења, ради којих нам се срце стеже. Непрестано сију раздор по српском огњишту, које би данас, *више него икад до сад*, требало да буде и топло, и сложено и постављено на чврсти темељ искреног и чврстог загрљаја двијех српских сестара, двијех српских узданица — Црне Горе и Србије.

Па нека их. За данас ми ћемо прекинути овај разговор неугодни.

Цетиње, 21. априла

Босанско земалско није имало је јединицу, на којој је закључило, да се поље предједиштво сабора у Беч, да се с министром Биллинеком спораујми о засједану сабора.

Преговори ради спорауја Чеха и Нијемца раз- бијени су ушљед истуђања чешких државоправних радикала из чешких клуба посланика. Немачке организације, које иду за поједом Чешке, како из Прага увијеравају, чине притисак на немачке по- сланике и они с тога све неће захтевати стављају и отежавају положај, те тако од спорауја неће бити никак ништа.

„Narodni Listy“ јављају, да ће аустријски министар финансија Залески с обзиром на своје поремећено здравље да преда оставку и да се са- свијем повуче с политичког поља.

Избори у Србији нијесу се свршили повољно по- владу. Напротив 84 посланика постоје 82 по- сланика опозиције. Зато ће се влада имати да бори са великим тешкоћама. Два гласа већине недовољ- на су да рад у Скупштини тече глатко, те ће морати да склапа спорауја било са десидентима радикалних, било са сабоританим радикалима. По- кушаће да ради с овом великом што зна, више парламентарна криза.

Српски народ у Црној Гори осудио је посланика и вођу селачке стране у Хрватској Стјепана Радића због покушаја буђења народа на три мјесца стро- гој затвора, мјесец дана зава него га је раније осудили суд због тога осудио.

Биоградско академско пјевачко друштво „Оби- лић“ бави се у Петрограду, где ће приредити велики концерт. На Петрограда иде у Кијево, Мо- скву и Одесу, где ће такође концертovati.

Имао оружаној руком његов злобни непри- јатељ, талијански сликар Белори, са којим се већ често пута сналао. Он се брзично оцајно, и баш кад је требао да подлетне, чу велику дуплаву на његова врата. У том тренутку он се брзично пробудио, али толики је утисак на њега произвео сан, да му је требало неколико часака док се освијестно и увијерно се та је свијетовао. Док је сликар тако непо- мисливо лежао у пресету замишљају се у ми- слима због његовог геничног сна, који га је тако јако узнемирио, чу зашета да неко дупа на врата. Овај пут већ није свијетовао.

Напријед! Продере се. Непој пра- вили јутрос козедну. Знаи да је отворено! Врата се широм отворише и Корадо се абину. Јер онај, који је улазио у собу, није био Ђорђе, већ напротив политички комесар.

„Шта желите, господице?“ упита Бел- нор дошлица, који се био приближио и по- стели.

Ушљед пријек и неопходне потребе, господице Корадо Белноре... одговори чинов- ник „привљен сам, да извршим преметачану у вањем стану“

Како? Шта се догодило? Да ли су вам парично наредили да дођете к мени? Охо! Ђорђе!

Павелите бити само мирни, господице! Ушљед у ријеч комесар хладним тоном. „Ваша је познато боље него коме другоме“ у чему је ствар!

Спор о трајању мандата

— Делегати хрватског сабора у угарском сабору —

Као што се зна, сабор Хрватске и Сла- воније шаље извјесан број својих посла- ника у угарски сабор, у коме га потпуно заступају и имају сва она права као и сви други посланици бирани у Угарској за сабор.

Како је сабор Хрватске и Славоније распуштен и ушљед уведеног комесари- јата нијесу нови избори извршени, то су делегати хрватског сабора и даље остали у угарском сабору.

Сад је међу политичарима у Хрватској и Славонији покренуто питање докле ће остати хрватски делегати у угарском са- бору. Мишљења су подијељена. Једни мисле, да треба да остану све докле, док хрватски сабор друге место њих не иза- бере, а други докучују да им мандат истиче послје три мјесца од како је хрватски сабор распуштен.

Ванзаконо стање који је сада у Бано- вини не даје никаквог изгледа, да ће се тамо скоро избори извршити и да ће сабор прорадити и тако настаје опасност да Хрватска и Славонија остане без сво- њих заступника у заједничком сабору у Пешти.

Зато је и питање о трајању мандата хрватских делегата у угарском сабору од нарочито значаја.

Према нагодби од године 1868 могло би се закључити, да хрватски делегати остају у угарском сабору све док се мјесто њих не изаберу нови. Та одредба гласи овако:

„Краљевине Далмација, Хрватска и Сла- вонија бирају своје заступнике на зајед- нички сабор из средине властитога свога сабора, и то за цијело оно вријеме, докле траје заступничка власт заступника за- једничке заступничке куће. — У случају, ако би међутим распуштен био сабор краљевина Далмације, Хрватске и Сла- воније, остају њихови заступници на за- једничком сабору тако дуго, док ново- сазвани сабор не буде изабрао друге заступнике.“

Али када је седамдесетих година по- биједила народна опозиција и сабор био одгођен и распуштен претресно се нарочито питање о трајању мандата хрватских делегата и то је питање риешено оном одредбом 1873. г. која је унесена у закон: „У случају споменутом има се сабор краљевина Хрватске и Славоније, рачуна- јући од распушта његова, за три мјесца сазвати.“

Хрватски сабор распуштен је 14. јану- ара о. г. а 14. ов. м. навршило се три мјесца од распушта.

То је питање покренуто и пленирици сједнице клуба хрватско-словенских по- сланика у угарском сабору, која је била прошле суботе у Пешти, када су чланови српско-хрватске коалиције заступали ми- шљење, да им мандати истичу 14. априла, али је др. Фрањо Сневец истакао, да та интерпретација тога члана нагоде никак- о не стоји, пошто нагодбени закон *expres- sis verbis* ограничује трајање мандата хрватских делегата једино новим избором посланика, које бира хрватски сабор за заједнички сабор. Он је тада прогумачио да закон прописује да у року од три мјесца мора бити сазван нови сабор, а ако би се из тога хтјело дедуцирати да

— Напротив! Мени није ништа познато! — Међутим мени је у неколико познато, — Павелите ми казати....

— Не могу вам, господице, ништа друго рећи, већ ћете најбоље умишати, да будете мирни и да ме не узнемирујете у вршењу моје дужности. Саветујем вас, пак да се не би опирали. Јер се напоље налази јак стравак.

Корадо се поче смјјати, затим рече:

— Пошто вам се дакле не свијем про- тивити, павелите господице. Непречетните све, претражујте и претурите сву собу како ви намете за сходно. Само вам препоручујем, да ми моје слике не поварите, јер у том случају тражићу освету.“

Политички комесар кивичу главом, затим отвори поново врата и пусти да уђу два че- вјека у црно одијевена, два судца чиновника, и одмах ете да отвара ормаре и стојове и да баци ствари по соби, да му не би што утекло неопажено при истраживању. Напокон павуче с дна јуног ковчега један криван рубан.

— Знао сам јас! узвикну чиновник по- бједицим наизгледом.

— Шта је то? упиташе питање Ко- рада придижући се мало на постели.

— Као што видите, ово је криван рубан. Могуће да је накнађен приликом мандата. У осталом то ће се навидити.“

— Наставиће се —

ПОДЛИСТАК

ПРИЈАТЕЉИ

превод са талијанског
Филип С. Врчевић

(2)

— Јакошмиче! узвикну Корадо полу- озбиљним наизгледом. — Да те не познајем као најбољег мог пријатеља, ове твоје ријечи даде би ми повода да посумњам у све оно што говориш. Дакле, је ли ти пронашао на- чин за сјутрашњу одбрану?

— Дакле! одговори адвокат, — разгова- рајући се са тобом, пала ми је на ум лијепа мисао. Али, чини ми се, да ти овдје стојиш некако као на траци, је ли истина?

— Јапери, јер ме очекују са нестрпљењем.

— Не чудим се ни најмање: јер се Кон- ста Вандерфелд може поносити таквим лу- бавником као што си ти!

— Можеш рећи то тако и вјереником, јер је вечерас преним.

— Ах, узвикну адвокат са неким не- обичним наизгледом. — Да није био мрак, Ко- рада би се зачудио бледоћом, која се изне- пачи појави на Ђорђевој лицу као што би се изненадио и разарањем погледу, којим га овај поглед. Али то је био само блесак.

— Шта, зар се ти коме чудим? Уни- та живахно сликар.

— Да, али од радости! живо одговори Ђорђе пригарајући се љубавом и егзистен-

ци Кораду руку. — прими моја честитања, рече му — и немој ме заборавити кад будеш правно позиве за свадбу.

— То ми нијеси требао говорити, јер кад би сви позвани наистали, ти не свијеш. Дакле хоћеш ли ме пратити?

— Не могу: идем право кући. А моја одбрана, дођијеса! Зар си је већ заборавио?

— Изаши разлог! Дакле до виђења сјутра!

Два се пријатеља раздвојише рукујући се. Ђорђе се заустави и окрете се погле- трајући за собом сликара док га није сасвим напустио из вида.

— Милони! мрмљаше Ђорђе, — мил- он који је имао бити мој, као и лијепа девојка за коју сам рачунао, да сам је већ придобио! И ово она се вјенчала са својим милеником с другим човјеком, који се не зове Ђорђе Келтер. И тај егзистен Ђорђе Кел- тер, који је сада једино као посматралиц до- тађаја, позива се на свадбу, као на неки милосерба. — Адвокат удари у такво смјех, да би се свако изнервадио, да је у том тренутку прошао покрај њега. Затим стави руке у џеп и мрмљаше међу зубе. Могуће да би се могло..... Шта би се могло?..... Видје- ћемо! и настави пут надући поглаво према централној парони.

II.

Од тог времена протекло је неколико дана, кад се једног јутра Корадо Белнор пробуди сасвим невесело. Бијаше ушљо као да га је

се мандати губе, онда би тим закон у право нишито оно ради чега је и донесен да Хрватска буде заступана у угарском сабору.

Нашеда да је то мишљење, и у пркос тврђења професора Терциера, да су мандати истреблени, и усвојено, јер су хрватски делегати и даље у угарском сабору остали.

Новосадска „Застава“

Наша је „Застава“ и њена страна

По ономе шта и како пише новосадска „Застава“ о нашој земљи и приликама у њој, нашем свијету је довољно познат овај жалосни лист, као и људи око њега, али какву улогу тај лист игра у опште и како се на људе око њега гледа у самој средини, у којој је, то треба читати српске листове у Војводини. Зато ради боље илустрације овог листа и људи око њега наносимо ову слику, коју је о „Застави“ и људима око ње дао орган српске народне странке у Угарској „Српство“. Ото пише:

„Та странка која се зове „српска народна радикална странка“ и коју предводи Јаша Томић најмисла се да руши, само да обара све оно, што други тепоком муком направе. Они не доприносе ничега новог, самосталног. Они махнито разваљују што други с напором, савлађујући многе препреке, подигоше. Те људе око новосадске „Заставе“ не вежу ни политички принципи, ни заједнички идеали, ни друговање, ни исти темпераменти, не, њих веже само тежња да ометају, да се свега и да руше. Та неразборита, дивља хака коју су годинама водили неурачуљиви и сумњиви типови, доводи је до омијног стања, до једног потпуног растројства нашега народа, до једног хаоса у коме наши непријатељи уживају. Све што је било у нашем народу *честито и интелигентно*, а што није пришло тој хаџи, бивало је *клеветано, ружено, савињено и нападнуто, систематско гоњено*. Људи поштени, исправни повукли су се назад и тако је та странка добила маха и подигла се, користећи се пасивитетом наших јавних радника, на врхунац нашег јавног живота. Једна опасна, до крајности банална демагогија годинама већ трује живот нашег оностраног народа, чији је укус искварен, морал пометен. Ту демагогију унио је у наш народ Јаша Томић из личне освете. У засидиљености својој, у моралној атрофији он је то тако морао да чини. Он никада није повео борбу из чистог убијеђења и ријешености, да се јуначки и отворено бори. Он је живио цијелог вијека од дјела или порока других људи. Он је прино своју снагу увијек из туђег трулежа и, да би рехабилитирао се и бар донекле популарисао, он је створио идеал ошанка коме се ропски клањао цијелог свог вијека. *Средства никада није бирао*. Сваког поле поштењег човека који је спочетка и хтио с њиме да ради, отуђио је од себе. Јер, Јаша Томић је ужасан тиранин и према својим начелним присталицама. Он није дуго трпио око себе паметна човека. Он је зато прикупљао испод сувача и са рогљева незадовољнике и пошљедњи олош, те их бунио против „канутаца“, интелигенције српске. Један изврстан таленат показао је у томе.

Са изванредно вјештом демагогијом освојио је масу, улагивао се на-а роду, безочном и бестидном кампањом против свега и свакога који нијесу с њиме приугодноно је маси декадентне насладе и уживања којих наш свијет једва може још и данас да се отресе. Није било ни једног, у нашем јавном животу истакнутијег човека, кога он није пред народом осумњичио и оклеветало — он, кога је презрени злотвор Јога Грујић спасао од вјешала. Кад се вратио са робије у Вацу био је — као што је то доказао вјеродостојним фактима Др. Младен Јокић у 20. бр. „Српства“ о. г. резерватом препоручен политичкој власти. Невидљивим жицама био је укроћен, он, бивши анархиста и социјалиста, али само према Мађарима. Јаша Томић је од то доба тражио: „благодиклоност високе владе“ и није до данас престао да ју тражи. Он је као јатиге био питом кад су нам Мађари натурили злогласни Апољњев закон о народним школама. Он је служио бану Рауху у оно доба кад је Хрватска проишпала са безакоња и гоњења. Он је грдио јавно „велендаџнике“ српске и називао једног архимандрита, оптужена за велендајау: „дерном пијанићом“. Шта више он је по налогу мађарске владе испунио са својом странком 1907. године из хрватско-српске коалиције, године 1908. пак важили су кандидати за хрватски сабор које је поставио Средишни Одбор Радикалне странке као владини, званични кандидати и њихова листа била је штампана у тадашњем званичном органу хрватске владе: „Уставности“ Предсједник радикалне странке Др. Ђорђе Крстојевић и потпредседник Др. Никола Ђурђевић

примили су протекцијом барона Рауха ордене „гвођдене круне“ Др. Ђурђевић је требао постати подбан Др. Крстојевић је искао за себе масни нотаријат у Карловцима, а-р Жарко Милединовић нотаријат у Руми. Приликом избора за државни сабор Јаша Томић је са својом странком само провидио стављао противкандидате грофу Арведу Телекију владином кандидату, а у ствари су он и његови доглавници гласали не на народносног, већ на владина кандидата. Он никада није радио отворено, већ увијек дволично. Према горе је био у потпуном смислу владиновац, а према доле је хтио да буде опозиционалац. Међутим никада није имао одријешене руке. Мађари су с њиме радили како су хтели. Он је за њихову љубав наредио да посланици радикалне странка на мађарском сабору иступе из народносног посланичког клуба 1909. године. Он никада није имао гаранције од Мађара за оне услуге које им је он чинио. Зато је највиши шовиниста мађарски Јушт и смио отворено рећи на мађарском јавном збору у Макави 1910. године: да је Јаша Томић и његова странка „*надомољубивија*“ (leg-hazafiasabb) српска странка која је без икаквих услова (minden kikötés nélkül) усвојила програм мађарске 48 странке. Радикална је странка дакле без икаквих гаранција бацила се у наручје мађарских четрдесетосманца. Кад је дошао на владу гроф Куен Хедервари онда је Јаша Томић преко једног члана Средишног Одбора Радикалне Странке тражио опет „благодиклоност високе владе“, али гроф Куен Хедервари који је у пуној мјери обавијештен о нашим приликама, показао им је врата и — тако су се господа радикалска сасвим“ „случајно (?)“ нашла у опозицији.“

То говоре људи, који су до скоро припадали тој странци и томе друштву, од кога су побјегли као од прокаженог и ратосилају га се. Зато нас ни грдње „Заставине“ ни мало не вријеђају, као ни све поштене и честите.

Затварање Дарданела

— Значај отварања Дарданела за трговину —

Како се могло предвидјети, затварање је Дарданела за бродарски промет и за међународну трговину житом уродно врло неугоднијем пошљединама, 80 до 100 пароброда, возећи понавине жито и кукуруз, морало је одлучити свој подзак из Црнога Мора. Жито је било одређено за Италију, Јужну Француску, Белгију, Холандију и Енглеску а кукуруз је цјеломице био одређен и за Ријеку.

Не гледајући на то, што су ради запријека у одласку бродова настале у земљама, за које је жито и кукуруз одређен био, потешкоће у наплатној набавци тих продуката, траже сада особито њемачки трговци, да се на основу установа уговора о међународној трговини са житом затварање Дарданела има сматрати „ратним случајем“ и као „force majeure“ (vis major). Жито је и кукуруз био кушљен по калкулацији поморскога превоза. Пошљике жита по сухоме путу могу се бацити на тржиште само уз велике губитке, с тога кушци упорно траже, да се купопродајни уговори сторнирају. Њемачки трговачки збор позван је, да сазове комисију, која има одлучити да ли у овоме случају постоји „force majeure“. Руски извозници жита напротив се боје, да ће ради затварања Дарданела цијена жита силно пасти и траже од државне банке зајам на жито, а да не дође до катастрофе у житарској трговини. Има наде, да ће се ова питања отварањем Дарданела у брзо ријешити.

Сигурно је, да ће пролазни затвор Дарданела проузроковати још и другижих потешкоћа. У разним лукама наиме налази се бродови, који су уговором везани примати пошљике жита и отиловити према Црноме Мору. Власници бродова траже или оштету за чекање или да се уговори о превозу укину. Ако се и на скоро отворе Дарданели, није искључено да ће се ти односи нагодбом ријешити, али свакако ће настати застој у промету са житом не само с разлога, што ће бродови, накрпани у Црноме Мору, касно приспјети на мјесто одређено, већ и за то, што је отежан превоз даљих пошљика, које би требале у садашње вријеме, да великом хитрином иде. Бродови наиме, одређени за примање нових товара, моћи ће у руске извозне луке стићи само великим закашњењем.

До сада се не онажа још никакав застој у теретном промету ушљед затварања Дарданела. Пошљедња пошљедње ситуације је само та, да је транспорт жита из Румунске нешто бржи и живахнији него у нормалним временима. За даљи извоз жита је само важно питање да ли ће цијене жита у Европи и даље расти као до сада. У том случају ће транспорт жита на Дунаву порастати, па су се већ дунавска парабродска друштва за сваку евентуалност побринула. Дунавски

ће промет са кукурузом бити знатно већи само онда, ако Дарданели остану дужи времена затворени. Већ од неколико дана чекају у румунским и бугарским лукама лађе крцате кукурузом, које су одређене за Енглеску. Енглески трговци с кукурузом преговарају са Будимпештом ради допреме кукуруза, па ако се ти преговори сврше повољнијим резултатом, то ће ови сви транспорти поћи Дунавом преко Будимпеште. Експортни промет низ воду је до сада посве нормалан, јер се рачуна с тим, да Дарданели неће остати дуго затворени. Најглавнији предмет аустро-угарскога експорта на Исток је шећер, а ту и у нормалним приликама спречава прометна политика аустриског Лода промет Дунавом. Лодова тарифа из дунавских лука у турске луке је таква, да промет Дунавом не може ништа нашкодити Лодовом промету. Само у том случају, ако Дарданели остану затворени ових дана осјетиће се већи теретни промет на Дунаву.

Мисли

Кад се руше зидине, физички убијају, али су зато опаснији разрушени идеали, јер они душевно убијају.

Немој да те у животу нико води, па ма то била и срећа, него настој да је ти водиш.

Тежина удара није у самом удару, него у томе како се прима.

Страх рађа наду онако исто као што пада рађа страх.

Валси

Српство

Жељезничка мрежа у Србији. Србија је за пошљедних десетак година јак о разгранала своју жељезничку мрежу. Помоћу својих жељезница Србија је наприроднија веза западне Европе и Оријента. Тежња за постигнуће што већег степена народне економије, Србија ће за сразмјерно кратко вријеме имати око 2137 км. жељезничке мреже, од којег броја пада на жељезнице које су у пројекту само 295 км. Од цијелог броја жељезничке мреже долази 173 км. на два округа, а остатак је државни. Од великог политичко-економског значаја биће за Србију трансбалканска жељезница, која ће Србију везати преко Румуније с Русијом, и преко Старе Србије (преко славног Косова поља) са Јадранским Морем. Српски дио те пруге у велико се гради.

Љетњиковац за митрополите. Покојни митрополит Михаило завјештао је својим легатом веће имање, чији је приход оставио да уживају сви митрополити Краљевине Србије. То је имање продао биоградској општини, а за добијени новац купљено је имање у Душановој улици, које доноси 10 000 динара годишњег прихода. Како је од горње добијене суме (180 000 дина) остало још 25 000 динара, то је митрополит Димитрије додао још 7 000 динара и за ту суму купио имање на Делином Брду, код Биограда. На овоме имању подићи ће се лијеп и простран љетњиковац, који ће бити љетња резиденција митрополита у Србији.

Босанци у Биограду. Босанско-херцеговачки туристички клуб припређује о Духовима научно путовање у Биограду, Софији и Цариграду. У Биограду ће стићи први дан Духова у 1 час послје подне и одсјетће у хотел „Москви“. По подне ће прегледати четврту југословенску изложбу и учинити излет у Топчидер, а сјутра дан прије подне народни и војни музеј, саборну цркву и барјак-цамију; по подне војну и грађанску болницу и двор. Други дан у 11 и по часова у вече Босанци настављају пут за Софију и Цариград, одакле ће се вратити 24. маја у 5 часова изјутра и тај дан провешће у Биограду у разгледању биоградских знаменитости. У петак, 25. маја у 5 часова изјутра, Босанци ће се брзим возом вратити у Сарајево.

Нови српски посланик. За посланика у босанско-херцеговачком сабору, изабран је прије четири дана Атанасије Шола. Њега су бирали вароши Мослар, Билеће, Гацко, Љубињ, Љубушко, Невесиње, Столац и Требиње.

Избори у Србији. Сад су дефинитивно извршени избори посланика у Србији. Пошљедњи је избор био у Пироту и на њему је изабран самостални радикал. Тако влада има 84, а цјелокупна опозиција 82 посланика.

Словенство

Југословенска изложба у Биограду. Као што се зна, 16. марта образован је у Биограду одбор за припремање једне изложбе уметничких радова свих југословенских уметника. Задахнут једнодушном жељом, да на тој изложби буде

представљена југословенска уметност у свима правцима и свима својим представницима одбор је тај одлучио: да се намјеравана изложба приреди као четврта југословенска уметничка изложба у мјесцу мају и јулу ове године; да се на учешће у овој изложби позову све уметничке организације у Југословенству, као и поједини југословенски уметници ван организација; да се свима уметничким корпорацијама остави да излажу по својим статутима: уметничка друштва, која су у савезу „Лада, моћи ће излагати било као једна целина, било посебно као посебне организације; да свака организација има свој посебни жири; да се позване корпорације извјесте, да ће им се у најкраћем времену саопштити правилник, који ће вриједјети за ову изложбу, као и простор, који ће се моћи ставити на расположење ради излагања; да се позову српски, а преко српских и југословенски архитекти, да узму учешћа на овој изложби с радовима из старе и савремене архитектуре. Одбор за југословенску уметничку изложбу у Биограду обратио се молбом за учешће на изложби не само свима чисто уметничким друштвима на Словенском Југу него и: Друштву српских инжењера и архитекта у Биограду, Хрватском друштву инжењера и архитекта у Загребу, Друштву словенских инжењера у Љубљани, Друштву инжењера и архитекта у Краљевини Далмацији у Сплету, и Бугарском инжењерском и архитектонском друштву у Софији.

Обавезно поучавање неписмених. Хрватско-славонска земаљска влада издала је наредбу, којом је издала упуство за поучавање неписмених. Повод за ову наредбу је та околност, да у Хрватској и Славонији од 390.117 школских обвезаника остају 90 076 њих без обуке у свакидашњој и 38. 252 у поновној школи. Колико се у Хрватској и Славонији заостаје у просвјети, види се и по томе, што је од 1879. године нарастао на 72 процента. Због тога ће влада именовати неколико учитеља, који ће путоваћи по земљи и поучавати неписмене, а уједно је наредила, да општине оснују течаје за школске обвезнике, који не могу ићи у школу што школе нема или што у школама нема доста мјеста. На овај начин хоће влада да доскочи невољи. Учитељ ће добијати нарочиту награду за тај рад (150 пара по сату). Ова наредба је добра, али је уједно свједоба сиромаштва у коме се народ ових земаља на просвјетном пољу налази.

Прва изложба. Међународна грађевинска изложба спојена са специјалним изложбама, која ће се држати у Лајпцигу 1913. године, биће прва међународна изложба грађевинарска, која има за задатак да истакне велики број грађевинарства за пошљедњих десетак година у свима културним земљама. Огромни изложени материјал биће прегледно распоређен у научне и индустријске групе тако како би давао што јаснију слику научно-умјетничког, као и социјалног значења грађевинарства. У одјељењу „грађевински материјал“ биће заступљене све словенске земље, а од словинских земаља без сумње да неће изостати краљевина Србија, која је дрветом и каменом богата, а пена керамичка и цементска индустрија, и ако доста млада, дале би лијепу слику развитка грађевинарства.

Чешка техника. На чешкој техници у Прагу прошле школске године било је 3038 слушалаца. Новозаписаних слушалаца било је 704. Из страних земаља највише је било слушалаца из Русије и Бугарске, а најмање из Србије (5) и из Турске (2). По одсјецима слушаоци су били распоређени овако: на грађевинском одсјеку 907, на архитектонском 166, на машинском 650, на хемиском одсјеку 338, на одсјеку културних инжењера 220, на земљодјелском одсјеку 176 и на свима другим одјељењима 376. Број слушалаца, нарочито са стране, сваке године нагло расте.

Волго-донски канал. Руска влада дала је концесију за изграду волго-донског канала. Он ће везивати Цирини са Колачом и спајати ријеке Волгу и Дон. Изграда канала коштаће 156 милиона перу. Концесија је дата за 99 година, али је руска влада задржала право да је откупи послје 30 година.

Руски писац осуђен. Познати руски писац Михаил Петровић Арцибаншев, чији је роман „Санин“ у свему образованом свијету на гласу, осуђен је у Петрограду на мјесец затвора што је нанео увреду војсци.

По листовима

Припреме на Балкану

„Жен Тирк“, чије су везе са владом познате, саопштава, да је министар војни наредио свијема пограничним командама на границама према Бугарској и Црној Гори, да предузму најстрожије мјере према уношењу оружја и преласка ко-

митских чета из тих земаља. То тој наредби, турски погранични команданти на бугарској граници већ су отпочели организацију одреда од по 30 људи. Ти одреди биће на по 200 метара један од другог и главни задатак ће им бити да спречавају упаде чета које се формирају у Бугарској.

Исто тако многи листови саопштавају: Војне команде у аустро-угарској монархији добиле су налог од централне војне команде у Бечу за мобилизацију трупа. У упуштима изданим у овој циљеви вели се, да мобилизација мора бити извршена пачуно. Резерва је већ позвана да одмах ступи под заставу. Свима чиновницима, свима неборцима саопштено је да се одмах јаве командантима са ратном опремом. Кретање војске врши се ноћу, а за ту циљ комбинирају се специјални возови. За кретање војске одређене су само споредне станице, да ово кретање не би пало у очи. За пошљедња три дана прошло је за Босну 8000 војника са огромном величином ратног материјала. Корпуси према границама Србије добили су налог да буду спремни за покрет на добијену заповијест. Нечујно концентрисање војске према Србији одаје тежње Аустрије. У свима пограничним местима према Србији довлачи са ратним материјалом и нове трупе. Дунавска флота добила је налог да се крене низ Дунав а упушта о циљу кретања издаје јој се накнадно. Према овоме јасно је, да ћемо у најкраћем времену имати најкрупнијих изненађења.

Кратке вијести

Ограничење рата. Заузимањем Енгле-ске и Русије велике силе ће у Лондону рјешавати о томе, да се талијанско-турски рат ограничи само на Триполи. Када су затворени Дарданели, да не би трговина од тога страдала Русија је тражила од Турске да у интересу трговине отвори Дарданеле, па је тај захтев и Енгле-ска помогала. На то је Турска одговорила, да јој је то немогуће до год се талијанска флота у Егејском Мору налази. Зато се сад ради, да велике силе утичу на Италију, да повуче флоту и ограничи рат на Триполис.

Велике силе за мир. Ових дана ће велике силе предати у Риму и Цариграду нов предлог за мир. Као подлога предлога узети су одговори турске и талијанске владе, што су их дали на прву ноту и он ће садржати у складности жеље и једне и друге стране.

Немири у Мароку. Још једнако у Мароку немири трају. Војска је појачана али се држи да још није довољна. Исто тако осјетила се потреба, да Француска пошаље и неколико ратних бродова. Као узрок немара наводи се то, што су шерифским војницима смањене плате. Истрага се врло строго води.

Револуција у Персији. На руско-турској граници налази се војска од 100.000 Арапа, Курда и Османлија, која се тамо стекла поводом руских припрема у Кореу и Кавказу.

Заробљени крићански посланици. Енгле-ски ратни брод „Минерва“ зауставила је грчки брод „Пелопонес“, који је хтио да превезе у Пиреј неколико крићанских посланика, изабраних за грчки парламенат. Посланици су као заробљеници одведени на турску оклопницу, а „Пелопонес“ је пуштен на слободу.

Осуђен дипломата за крађу. Паротин суд у Паризу осудио је некадашњег начелника министарства спољних послова Хамопа ради преваре од 216.000 франка на пет година тамнице и 20.000 франка глобе.

Анархисти у Француској. Француска штампа енергично захтева од владе, да предузме оштре мере противу анархиста, пошто је јавна сигурност од њих угрожена. Власти су пак предузеле истрагу према анархистима и врше преметачице станава.

Зајам Монголке. Руски капиталисти изјавили су готовост да дају зајам Монголкој. Као подлога зајму служиће шуме. Руска влада изјавила је, да нема ништа противу тога зајма.

Дневник

Крсно име Краљева Дома. На Ђурђев-дан, крсно име Краљева Дома, биће у манастирској цркви свечана служба Божја са благода-рењем, на којем ће присуствовати државни службеници.

Краљичин рођен-дан. Поводом рођен-дана Њена Величанства Краљиче сјутра ће у манастирској цркви бити свечано благодарење, а по истоме примање и честитање у Двору. У вече биће варош осветљена.

Вечера у Двору. Њихова Величанства Краљ и Краљица дају вечерас у Двору сјајну вечеру у част саксонског Нашљедника, који је јуче по подне допутовао у нашу пријестоницу. На вечеру је позвано и више великодостојника.

Вечера код Нашљедника. Њихова Краљ. Височанства Нашљедник и Нашљедница дали су синоћ у Својем Двору вечеру у част саксонског Нашљедника.

Имен дан. У понедељак је имен дан Њ. Им. Величанства Руске Царице Александре Феодоровне, којом приликом ће на Цетињу бити свечано благодарење у 11 сати прије подне у дворској цркви.

Били на вечери. Г. барон Гизл са госпођом приредно је у четвртак у вече у аустроугарском посланству вечеру у част Њихових Краљ Височанства Нашљедника и Нашљеднице. Са њиховим Краљ. Височанствима био је на вечери код љубазних домаћина и Његово Краљ. Височанство Књаз Петар. На вечеру је било позвано и неколико наших великодостојника.

Краљ о положају на Балкану. Његово Величанство Краљ благоволио је прије неколико дана прими-ти у аудијенцију заступника „Салцбургер Тагблата“, којем је на његову молбу дао ово мишљење о положају на Балкану:

Положај на Балкану обилежен је још на почетку талијанско-турског рата свечаном изјавом Италије, да ће чувати цијелокупност европске Турске и постојеће стање на Балкану. Моја ће земља и на даље бити мирни посматрач догађаја, ма да је акција италијанске флоте пред Дарданелима потоњих дана узнемирила духове на Балкану. Ушљед чега је ситуација постала тежа.

Ја ћу са мојом владом све могуће чинити, да се мој храбри народ одржи у границама стрпљења, пошто сам као и увијек прожет увјерсењем, да се у миру налази најбоље обезбјеђење за напредак Црне Горе. Држање Црне Горе у садашњој прилично незгодној ситуацији зависиће уосталом од правца, којег се буду држале оне Велике Силе, које су на Балкану највише заинтересоване.

Ипак се надам, да ће моћни пријатељи општега мира час прије успјети, да талијанско-турски рат макну са свјетске позорнице часно по обје стране.

Док год траје тај рат — завршио је Краљ — балканске државе, које

желе мир, имаће у њем опасност за свој развој, а Велике Силе, које су ријешене мир чувати, налазиће у њем извор брига.

† Нетко Атанасов. У Букурешту је преминуо послје тешког боловања Нетко Атанасов, секретар бугарског министарства спољних послова. Покојни Нетко је све до ове зиме био са службом на Цетињу као секретар бугарског посланства. За вријеме свога службовања на Цетињу стекао је познанства у свима круговима пријестоничким, а међу нашим младим људима велики број пријатеља. У нашој пријестоници оставио је најљепши глас и неподјељене симпатије, те ће вијест о његовој прераној смрти свакога ожалостити. Још док је био на Цетињу он је често побољевао и због тога је био премјештен у Софију, те је по савјету љекара отишао у Букурешт ради лијечења, гдје га је и смрт заде-сила у најљепшем добу живота. Нетко је био дружељубив, пријатан и расположен човек и за вријеме свога боравка на Цетињу са сваким се лијепо и пријатељски опходио, те је био радо виђен и у нашим домаћим круговима. Нека је покој души његовој и помен међу нама.

Измилшен телеграм. У полу-службеним биоградским листовима саопштена је садржина некаква телеграма, који је Мих. Ивановић, по својем бјегству из подгоричког казненог завода, из Туза тобоже упутио Његовом Величанству Краљу. Тај је телеграм од почетка да краја лажан. Нити је Мих. Ивановић какви телеграм слао из Туза и уопште из Турске у Црну Гору, нити је Његово Величанство Краљ нешто такво примио. Садржина тобожњег телеграма, како га објављују речени биоградски листови, је дрска и безобразна. Ко познаје нарав човјека, којем су теразиски Пјемонтези у провидној сврхи као својину подметнули поменути телеграм, тај ће одмах бити на чисто са тиме да је ту по сриједи једна ординарна подвала. Објављивањем таквог дрског и тако даким телеграма, теразиски Пјемонтези учинили су веома рђаву услугу својим жртвама и саучесницима, за које траже милост јавно, ради параде, ма да им је тајно мило, да је никад не добију, како би имали изговор за нападање Црне Горе.

Тај измилшени телеграм одмах су веома услужно, као прави агенти, објавили „Србобран“ и „Застава“. То им је дужност, да саопштавају и сваку ситницу, која им се добади из Биограда, само ако је противу Црне Горе.

Постављен за драматурга. Г. Милутин Чекић, писар министарства просвјете у Србији, постављен је за драматурга Народног Позоришта у Биограду.

Гостују у Подгорици. Дилетантско позоришно друштво у Подгорици позвало је прваке овдашњег позоришта г-ђу Мару и Илију Вучићевића да гостују на предста-ви „Коштана“, коју ово друштво

приређује на Ђурђев дан у подгоричкој основној школи. Г-ђа Мару игра Коштану, а г. Вучићевић Митка. Тако ће се Подгоричанима пружити овим прилика не само да уживају у овом лијепом српском комаду, него и да уживају у лијепијој игри наших најбољих глумца, наслађујући се лијепом пјесмом г-ђе Вучићевићке, која је и у Србији Коштану приказивала на свако задовољство.

Други свештенички брак. Јављају, да ће се Васељенској Патријаршији поднијети да рјешава о другом браку православних свештеника.

Чешки индустријалци. Кроз кратко вријеме креће на пут већи број чешких индустријалаца из разних чешких градова на излет по Словенском Југу. Њих предводи прашки градоначелник др. Грош и обилеће Српјем, Славонију, Босну и Херцеговину, Далмацију и Боку Которску. Како се враћају Јадранским Морем преко Трста, то ће доћи и на Цетиње само ако им вријеме дозволи.

Забава с игранком. Прво црквено пјевачко друштво „Његош“ под високијем покровитељством Њ. Краљ. В. Књаз Петра приређује вечерас у 9 сати у сали Владиног Дома у част рођен дана Њ. В. Краљиче велику забаву с игранком. Концертни дио састоји се из пет пјесама, које пјева друштвени збор и два соло пјевања. Приступа имају само позвани. Долазак у свечаном одијелу.

Страдали виногради. Ушљед велике хладноће, снијега и мрза страдали су виногради на све стране. Из Француске јављају, да су виногради покрајине Бургоње толико страдали, да је мраз потпуно уништио све винограде.

Вријеме. У четвртак послје подне најзад се вријеме нешто извело и огрануло сунце, али лијепо сунчано вријеме није трајало дуго, јер се јуче послје подне почело поново облачити и спремати за кишу. Данас је освануо лијепо сунчани дан, изведрен са сјевера, те постоји нада, да ће се вријеме поправити, што би спасло овогодишњу летину, која је и код нас, као и свуд, због мразова и владе доведена у питање.

ОГЛАСИ

НАМЈЕШТАЈ за двоје собе и тризла-рну продаје се комплетно одмах. Упитати уредништво.

Р. 12. бр. 17. 1.2

Плат. број 5. 18—50

СРЕДИШЊИЦА
ТРСТ

„БАЛКАН“

ПОДРУЖИЦА
ЉУБЉАНА

отпремно и комисионо дионичко друштво. Уплаћена главница К 500.000

Прима пошљике за отпрему из свију страна и на све стране свијета уз најповољније увјете. Велика суха стоваришта у слободној луци и у граду.

У исто вријеме купује, продаје и прима у комисију сваку врсту робе по налогу и за рачун својих муштерија те даје на исту робу предујмове, и отпрема ову из Трста у означена мјеста.

АДРЕСА *Balkan—Trieste Riva Grumula 14.*

Број 3 10.15

Штампана Кр. Ц. Државне Штампарије.

Власник и одговорни уредник Радомир Кривокапић Орлински